

Tuottajavastuujaosto ehdottaa tuottajille ja tuottajayhteisöille rikemaksua tuottajavastuuvollisuuksien laiminlyönnistä.

ELINA SAARINEN

Tuottajat ja tuottajayhteisöt voivat tulevaisuudessa joutua maksamaan tuntuvaa rikemaksua, jos ne laiminlyövät velvollisuutensa hakea tuottajietdostoon tai antaa seuranta- tai lisätietoja toiminnastaan. Maksu riippuu toimijan liikevaihdosta, mutta se on vähintään 250 euroa ja enintään 500 000 euroa.

Tämä ehdotus sisältyy tuottajavastuujaoston tekemään ehdotukseen tuottajavastuuta koskeviksi säännöksiksi. Lopulliset tuottajavastuuta koskevat säännösehdotukset muotoilee jätelain kokonaisuudistusta valmisteleva työryhmä (JÄLKI-työryhmä) tämän vuoden loppuun mennessä.

”Tuottajavastuujaosto piti rikemaksua hyvänä menettelynä, koska perinteiset hallinnolliset pakkokeinot ja rikosoikeudelliset keinot ovat suhteellisen rankkoja seuraamuksia. Käytännössä laiminlyönnit jäävät usein syyttämättä eikä poliisi edes tutki niitä. Tietyn suuruinen laiminlyöntimaksu on valvontaviranomaisellekin hyvä työkalu”, tuottajavastuujaoston puheenjohtaja, ympäristöneuvos **Olli Pahkala** perustelee.

Rikemaksut otettaneen jätelain kokonaisuudistuksessa laajemminkin käyttöön myös muiden kuin tuottajavastuuseen liittyvien laiminlyöntien hallinnollisina seuraamuksina.

VUOSI VIERÄHTI

Vuosi sitten asetettu tuottajavastuujaosto sai ehdotuksensa tuottajavastuuta koskeviksi säännöksiksi valmiiksi maaliskuun vaihteessa. Nyt ehdotus on JÄLKI-työryhmän käsiteltävänä.

Jaoston puheenjohtajana toiminut Olli Pahkala kehuu jaoston toimineen pääasiassa yksimielisesti. Jaosto kuuli perusteellisesti kunkin tuottajavastuusektorin tuottajayhteisöjä sekä muita jätehuollon operaattoreita kuten kunallisia toimijoita. Jaoston jäsenenä oli lisäksi melko kattavasti mukana tuottajakysymyksiin liittyviä toimijoita.

TIEDONHALLINTAJÄRJESTELMÄÄ EI TULEKAAN

Vaikeitakin kysymyksiä kuitenkin tuli esille, minkä vuoksi jaoston toimikausi venähti pari kuukautta yli annetun määräajan.

Tuottajille tulossa laiminlyöntimaksu

Sähkö- ja elektroniikkaromun tuottajavastuujärjestelmän luominen on ollut vaikeaa. Toimijoiden yhteistyö on kangerrellut.

”Täyttä yksimielisyyttä ei syntynyt esimerkiksi jakelijoiden ja kaupan roolista tuottajavastuujärjestelmissä. Eräs toiminnallisesti hankala sektori on myös sähkö- ja elektroniikkaromuala, jossa on rinnakkaisia ja päällekkäisiä tuottajayhteisöjä ja jossa yhteistyö ei nyt suju”, Pahkala sanoo.

Jaosto pohti esimerkiksi Norjan mallin mukaisen tiedonhallintajärjestelmän veloitetta tuottajille. Tiedonhallintajärjestelmän ylläpitäjän tulisi koota tarkat ja ajantasaiset tiedot tuotteiden valmistamisesta, maahantuonnista, viennistä, keräyksestä, uudelleenkäytöstä, hyötykäytöstä ja loppukäsittelystä. Järjestelmän avulla voitaisiin jakaa jätehuoltovastuut ja kustannukset tuottajien välillä.

Jaosto päätti kuitenkin jättää tämänkaltaisen tiedonhallintajärjestelmän vaatimuksen pois säännösehdotuksesta.

”Pakkauslalla tätä tehtävää hoitaa jo nyt PYR. Muilla sektoreilla taas on pääasiassa vain yksi suuri tuottajayhteisö ja sen lisäksi pari pienempää, joten tällaiselle ei ole tarvetta”, Pahkala selittää.

Sähkö- ja elektroniikkasektorilla olisi var-

masti käyttöä järjestelmälle, jonka perusteella voitaisiin selvittää markkinaosuudet tietyllä tarkkuudella ja kohdentaa kustannukset tuottajille oikein. Myös valvontaviranomaisen työ helpottuisi järjestelmän ansiosta.

”Kysymys oli, tehdäänkö tällaisen clearing house -järjestelmän vaatimuksesta lakisääteinen kaikille tuottajavastuutoimialoille sen vuoksi, että ratkaistaisiin yhden sektorin eli sähkö- ja elektroniikkaromualan ongelmat. Jaosto piti tällaista lainsäädännöllistä yhteistyöhön pakottamista liian raskaana keinona”, Pahkala perustelee tiedonhallintajärjestelmän jättämistä pois jaoston ehdotuksesta.

Jaosto kuitenkin kirjasi järjestelmän ehdotuksensa pohdintaosuuteen, jotta JÄLKI-työryhmä voi ottaa ideaan kantaa.

KUKA SAA, KENEN TÄYTYY?

Jaosto ehdottaa, että tuottajan oikeudesta tuottajavastuujärjestykseen ja muiden toimijoiden velvollisuuksista säädettäisiin tulevassa jätelaissa nykyistä tarkemmin. Ehdotuksessa

lukee: ”Kunnan, muiden tuottajien ja muiden taloudellisten toimijoiden on toimittava siten, että tuottajan mahdollisuus huolehtia tuottajavastuuvuoroista ei perusteettomasti vaarannu.”

Säännöskohdan muotoilun taustalla on kiistä sitä, kenellä on oikeus ja velvollisuus kerätä kierrätysmateriaaleja.

”Markkinatilanteen vaihtelut vaikuttavat alalla. Jos kierrätysmateriaaleilla on positiivista arvoa ja kysyntää, ilmaantuu kermankuorijoita, jotka vievät jätelajia omia reittejään. Silloin tuottajayhteisöjen on vaikea saavuttaa heille asetettuja hyötykäyttötavoitteita. Kun markkinatilanne heikkenee, kaikki kaatuu tuottajayhteisöjen syliin”, Pahkala taustoittaa.

OSITTAISUUS SÄILYY

Tuottajavastuuseen liittyvä murheenkryyni, pakkausjätteiden osittainen tuottajavastuu, säilynee jätelajissa jatkossakin. Tuottajavastuu-

jaosto ehdottaa säännöksiin muutamia tarkennuksia entiseen muotoiluun, mutta osittaisen vastuun periaate pysyy. Tuottajan vastuulla on, että kaikesta pakkausjätteestä hyödynnetään keskimäärin 61 prosenttia.

Osittainen tuottajavastuu on aiheuttanut kentällä lukuisia kiistoja siitä, kuka voi kerätä kotitalouksien pakkausjätettä ja kuka vastaa keräyksen aiheuttamista kustannuksista.

”Tulkinnanvarainen tilanne on johtanut siihen, että tiettyjen jätelajien osalta yksityiset jätahuoltoyritykset menevät ”kunnan vesille kalaan” väittäen keräävänsä tuottajavastuujätteitä eikä asumisessa syntyviä jätteitä”, Pahkala kertoo.

”Epäselvä tilanne on johtanut tarpeettomiin hallinto-oikeudellisiin riitoihin.”

Kunnalliset jätahuoltoyritykset keräisivät mielellään kotitalouksien pakkausjätteitä, kunhan tuottajat vain maksaisivat keräämisestä. Tuottajat taas eivät tahdo ottaa vastaan esimerkiksi sekalaista, elintarvikkeiden likaamaa pakkaus-

jätettä, josta tehdyille kierrätystuotteille ei ole markkinoita.

”Saksassa on huomattu, ettei täydellisenkin pakkausten tuottajavastuu toimi. Kerätylle jätteelle ei ole kysyntää ja kierrätysmaksut ovat hirveän korkeita. Mutta niin kauan kuin osittaisuus Suomessa säilyy, on odotettavissa riitoja”, Pahkala ennustaa.

Jaosto muotoili säännösehdoitukseensa näin: ”Lisäksi tuottajan tulee huolehtia siitä, että valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetty pakkausjätteen määrän vähentämistä, jätteiden uudelleenkäyttöä ja kierrätystä koskevat vaatimukset ja tavoitteet saavutetaan. Vaatimukset voivat tällöin olla materiaaleittain eriytettyjä.”

Pahkalan mukaan muotoilu pitää oven avoinna esimerkiksi yhä yleistyväälle käytännölle, jossa nestepakkauskartonkia kerätään jopa kiinteistökohtaisesti kunnallisten toimijoiden ja tuottajien yhteistyönä.

Tulkintaepäselvyyksiä ja riitoja

■ Tuottajavastuujaosto sai ison palan purtavakseen koettaessaan muotoilla ehdotuksen tuottajavastuuta koskeviksi säännöksiksi jätelajin kokonaisuudistusta varten.

Tuottajavastuu on laajentunut koskemaan jo merkittävää osaa jätteistä. Käytöstä poistetut renkaat, keräyspaperi, romuajoneuvot, sähkö- ja elektroniikkaromu, pakkaukset ja pakkausjäte ja viimeisimpinä paristot ja akut ovat siirtyneet tuottajien vastuulle. Tuottajavastuuta koskevat vaatimukset vaikuttavat siis jätelajissa moneen pykälään ja käytännössä ne heijastuvat koko yhdyskuntajätehuollon organisoimiseen kentällä.

Tuottajavastuun toimeenpano ei suinkaan ole sujunut ongelmitta. Toimijoiden vastuut, oikeudet ja velvollisuudet ovat olleet epäselviä. Valvontakeinot ovat olleet tehottomia.

Ehkä vaikein kiistakysymys on ollut pakkauksia koskeva osittainen tuottajavastuu. Se on synnyttänyt riitoja ja siitä on tapeltu oikeudessa saakka.

Tuottajavastuujaoston asettamispäätöksessä ympäristöministeriö edellytti muun muassa, että tuottajavastuusäännökset varmistavat riittävän jätahuollon palvelutason ja jätahuoltoketjun toimivuuden koko maassa. Nykyisiin ongelmiin ja puutteisiin olisi löydettävä ratkaisut.

Tuottajavastuujaosto on tehnyt lujasti töitä säännösehdoituksen aikaansaamiseksi. Yksimieliseen ehdotukseen pääseminen on vaatinut kompromisseja. Kaikkia tulkintaepäselvyyksiä ehdotus tuskin poistaa. Pallo on kuitenkin nyt heitetty jätelajin kokonaisuudistusta valmistelevalle työryhmälle, jonka pitää yhdistää tuottajavastuukysymykset muuhun jätelakiin. Ei mikään helppo tehtävä, varsinkaan kun monet yhdyskuntajätehuollon vastuukysymyksetkin ovat vielä vailla lopullisia vastauksia.

Tuottajavastuujaosto ehdottaa, että juomapakkausten pantilliseen palautusjärjestelmään kuuluvat juomapakkaukset on merkittävä. Kuluttaja voisi jatkossa tarkistaa jo kaupassa, saako hän pullosta panttia. Vaarana on, että pantittomat juomapakkaukset päätyvät yhä useammin kaatopaikoille, jos kuluttajat eivät enää motivoitu tuomaan niitä palautusjärjestelmiin.